

PAU DÍAZ-SOLANO
VERA MENGUAL-AMORÓS

La resistència veïnal enfront de les hegemonies polítiques

*Un estudi aplicat a la lluita del barri del Cabanyal
enfront de la proposta del PEPRI*

1. POLÍTQUES URBANÍSTIQUES I PROBLEMES QUE OCASIONEN EN LES SOCIETATS

Un dels processos que més modificació urbanística va comportar mitjançant la vulneració del dret a la ciutat (Harvey, 2008) va ser el de la hausmannització. Aquest fenomen pioner en les modificacions urbanes modernes és un precedent de la gentrificació (Glass, 1964) de la qual parlarem a continuació.

Primer que tot cal aclarir què entenem per *hausmannització*, que pren més força en una segona revolució urbanística. Aquesta s'inicia a causa del desenvolupament accelerat del capitalisme industrial, que provoca uns canvis demogràfics de creixement cap a la ciutat, un fet que ocasiona una expansió desenfrenada i

Pau Díaz-Solano (el Cabanyal, 1998) sociòleg i polític, és investigador del Departament d'Economia Aplicada a la Unitat d'Investigació Econòmica pel projecte MESOC. És professor associat de la Universitat de València i professor contractat a PROTED. Les seues principals àrees d'investigació són la Sociologia de la Cultura i l'anàlisi de les polítiques públiques culturals. Ha treballat a consultories culturals com Culturalink i en projectes d'investigació sobre associacionisme a ACICOM, i ha fet les pràctiques del Màster de Gestió Cultural al Departament d'Educació de Les Arts

Vera Mengual-Amorós (el Cabanyal, 2003) és estudiant de Sociologia i Ciències Polítiques i de l'Administració Pública. Està especialitzada en sociologia urbana. Ha fet ponències sobre els problemes de la gentrificació i la turísticació. Viu al barri del Cabanyal d'on han nascut les seues preocupacions científiques, però també polítiques. Així combina la carrera acadèmica amb la militància activa en teixits associatius on defensa el dret a la ciutat i la dignitat dels barris

alhora una pauperització d'algunes zones urbanes que no tenien el mateix nivell econòmic que la gent nouvinguda (Sennett, 2004; Rius-Ulldemolins i Díaz-Solano, 2022). L'urbanisme va experimentar molts canvis a les ciutats, perquè la reorientació social i econòmica va generar una planificació territorial que agreuja les estructures jeràrquiques urbanes i reorienta la producció i els hàbits de consum cap a un consum massiu insostenible. Així ho fa notar Díaz-Solano (2021) en el cas del teletreball i la covid, en considerar que les lògiques del capitalisme girarien cap a la digitalització de les ciutats i establirien una remodelació del model productiu a les ciutats. Aquests canvis econòmics que produeixen les noves societats industrials donen com a resultat una reorientació econòmica cap a «un model cognitiu basat en la producció, apropiació, venda i ús dels coneixements, informació i procediments» (Ascher i Díaz, 2018). En definitiva, és un procés d'intervenció que es fa inicialment a París i que en modifica l'estructura urbana, hi canvia el teixit urbà i hi introdueix elements aliens que en transformen l'estètica, i que, finalment, provoca l'expulsió dels residents (Pinheiro, 1999).

Harvey (2012) i els autors anteriors apunten que aquesta segona revolució ha configurat unes formes urbanes diferents i en el cas de Hausmann, l'adaptació de la ciutat a la societat industrial (Ascher i Díaz, 2018), un fet que deixa com a resultat una destrucció massiva de la ciutat i la ciutadania (Harvey, 2012). El mateix Harvey, defineix aquest procés com la forma d'«esgarrar el teixit urbà planetari i produeix centres i perifèries, centres de poder i riquesa, així com espais de desposseïció i marginalització», és per això, que aquest fenomen amplia les seues dimensions ja no a les urbanes sinó a les socials, les econòmiques i polítiques (Pinheiro, 1999). Aquests canvis van suposar que aquelles famílies històriques que vivien a cases dels barris, hagueren de mudar-se a altres barris (Moreno *et al.*, 2022). En definitiva, el preu de la qualitat urbana va ser el tractament de les famílies històriques com a mercaderia en el procés de la hausmannització.

2. LA GENTRIFICACIÓ I LA TURISTIFICACIÓ DELS BARRIS

Quan parlem sobre urbanisme en la modernitat parlem de tres processos socials, econòmics, polítics i culturals que són la gentrificació, la turistificació i la precarització dels barris. Ara els passem a definir.

2.1 Gentrificació

La gentrificació resulta una estratègia del sistema de mercat immobiliari (Harvey, 2008) que des de la perspectiva d'Adrej Holm (2012) correspon a un procés revaloritzador d'una ciutat o un barri que va de la mà d'estratègies especulatives i

immobiliàries per extraure'n una rendibilitat econòmica que requereixen un canvi d'estructura en el teixit poblacional (Moreno *et al.*, 2022). Al final, resulta un fenomen d'elitització social i de jerarquies, perquè els qui abandonen el barri al capdavall resulten ser la classe treballadora, i així es transforma tota la simbologia del barri (Mompó, 2019).

Pel que fa al barri del Cabanyal, a València, el procés de gentrificació ha fet que el barri es transforme en una unitat de mercat per als grans inversors i el turisme. És un procés que comença amb el projecte d'ampliació de l'avinguda de Blasco Ibáñez fins a la mar en el context dels anys noranta (època en què el barri era observat com un barri precaritzat). Aquest projecte, però, genera una oportunitat de negoci a través de la política urbana del barri amb les *new urban policies* com a reorientació de l'activitat tant econòmica com social (Grau, 2022).

Açò, pot explicar-se mitjançant el concepte d'*habitus* de Pierre Bourdieu (1999), perquè hi conflueixen els barris o territoris selectes que desplacen la població no hegemònica per tenir *habitus* discordants (Bourdieu, 1999; Mazorra, 2021). En conceptualitzar l'*habitus* aquest explica les estructures incorporades que tenim les persones, com a producte d'haver habitat el món social en una posició específica durant un llarg període (Bourdieu, 1991). Quan aquestes estructures personals internes varien, explicades per mil variables, com ara que als barris no tothom presenta les mateixes característiques: gènere, raça, classe social, famílies..., això afecta la manera que es pateix la gentrificació (Moreno *et al.*, 2022). És per aquesta raó que els *habitus* interns es modifiquen a partir de les estructures personals de capital econòmic, cultural, social o simbòlic en què es condiona el procés a banda del sentiment de pertinença o no pertinença a l'hegemonia (Sequera, 2020; Mazorra, 2021).

Per tant, per comprendre la gentrificació és necessari ressaltar el joc de capitals que hi intervenen, en què per exemple la cultura sol ser una qüestió principal (Sequera, 2020). De fet, segons Moreno, Cortizo i Klein (2022), la gentrificació passa per un procés en el qual primerament assisteixen al barri agents amb capital cultural, després es revaloritza la zona de manera simbòlica, fet que atrau inversors i, per últim, aquesta revalorització cultural es tradueix en una revalorització econòmica en què el preu de l'habitatge augmenta i fa que els primers residents hagen d'abandonar el barri.

2.2 Turistificació

Pel que fa a la turistificació parlem d'una estratègia urbana amb l'objectiu de recrear una ciutat per tal que siga atractiva. És, per tant, un procés de transformació de la ciutat derivat de la *monofuncionalitat* dels territoris i vinculat a una economia

de turisme com a estratègia principal (Sequera, 2020). Aquest procés té cada vegada més impacte en les ciutats, perquè s'hi modifiquen hàbits de consum dels residents per l'aparició o desaparició dels comerços locals, un fet que fa variar també l'estructura comercial i transformar l'espai públic i l'oferta residencial dels barris. De fet, alguns barris, com ara el Cabanyal, a València, s'han convertit en espais de turisme que obliguen a expulsar-hi els residents (Moreno *et al.*, 2022). Si més no, abans hi havia una confluència entre els dos conceptes, atés que es percebia la turistificació com un model de gentrificació, però a hores d'ara poden considerar-se processos diferents que comparteixen unes característiques, però amb impactes i causes distintes (Sequera, 2020).

Per tant, com hem vist, aquesta estratègia de política urbana segueix les línies de Hausmann (Harvey, 2012) perquè pretén recrear la ciutat per tal d'atraure turistes (Sequera, 2020) mitjançant la modificació i la vulneració del dret a la ciutat (Harvey, 2008), l'expulsió dels residents (Moreno *et al.*, 2022) o la vulneració dels seus hàbits de vida sense aquest impacte del turisme de masses. Al costat del procés de gentrificació i d'unes polítiques públiques urbanes que van contra el mateix dret a la ciutat (Harvey, 2008), fa un replantejament a favor de la massificació turística que a l'hora de gestionar el reclam turístic el reorienta cap a la seua comoditat (Klein, 2018) fent que se senta «turista» el propi local i, alhora, acomodant com a local el turista, un fet que el moviment veïnal de Cabanyal es negarà a acceptar com veurem més endavant.

Local d'oci nocturn per als turistes. *Font:* Els autors

Lloguer de bicicletes orientat a turistes. *Font:* Els autors

Cartell de reivindicació del veïnat en contra de la turistificació. *Font:* Els autors

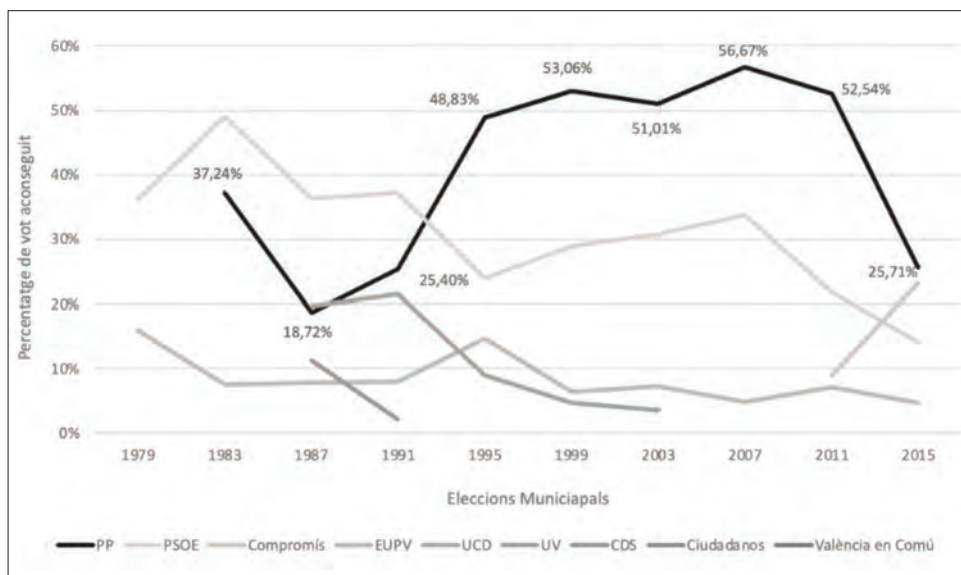
Nova edificació d'oferta d'apartaments turístics. *Font:* Els autors

3. EL PODER DEL PARTIT POPULAR A LA CIUTAT DE VALÈNCIA

Rita Barberà va ser la candidata del Partit Popular a l'alcaldia de València per primer cop el 1991 any en què la va aconseguir de manera ajustada junt amb nou regidors i un pacte amb Vicente González Lizondo, el candidat d'Unió Valenciana. En aquest cas, hi havia una València que en la dècada dels noranta havia patit uns canvis demogràfics i econòmics per la crisi postindustrial (Rius-Ulldemolins i Díaz-Solano, 2022) i, per això, aquest context és un exemple crucial per entendre l'evolució electoral, en el camp mediàtic i social (López-García, 2015), que faria hegemònics els populars al País Valencià en el quart de segle posterior, però amb el lideratge de Rita Barberà al capdavant d'aquest nou cicle polític (Rius-Ulldemolins i Díaz Solano, 2022).

Com es pot observar en el següent gràfic, el Partit Popular encapçalat per Barberà va inaugurar una etapa de poder polític a la ciutat de València. Des de 1995 fins a 2011 els populars van aconseguir quatre majories absolutes seguides, en les quals destaca la de 2007 quan va obtenir un 56 % dels vots a la ciutat.

GRÀFIC
Resultats de les Eleccions Municipals a València (1979-2015)

Aquesta hegemonia ideològica conservadora (Pavia i Aybar, 2020) dona un domini polític per a poder gestionar la ciutat. Així va ocórrer en el cas del Cabanyal. A la resta de ciutats espanyoles van començar a sorgir els primers projectes de planificació urbanística que van fer que l'equip de Rita volgués pretendre fer de València una ciutat oberta a la mar. Un projecte que suposava gentrificar el Cabanyal i fer créixer la ciutat cap a l'est (Rius-Ulldemolins i Díaz-Solano, 2022). Alguns altres projectes com la Ciutat de les Arts i les Ciències, la Copa de l'Amèrica o el circuit de Fórmula 1 són una clara mostra del model de ciutat que el PP volia per a València, una subsistència a força de turisme, oci i especulació, que van fer col·lapsar el model econòmic de València a causa de la crisi i el deute (Rius-Ulldemolins i Gisbert, 2019).

Tota aquesta etapa d'ostentació de Rita Barberà a l'alcaldia, de domini ideològic regionalista i conservador (Flor, 2011) es caracteritza per la imatge mateixa de Rita Barberà que va generar un lideratge reforçat socialment per les magnituds de les construccions i els esdeveniments que hi feia (Rius-Ulldemolins i Díaz-Solano, 2022).

4. LA PROPOSTA DEL PEPRI

L'any 1792 es van iniciar les ampliacions del port de València amb les primeres referències a la València oberta a la mar. Cap a 1865, l'arquitecte Manuel Sorní Grau va fer el primer intent d'aproximar la ciutat als poblats marítims. Això havia de servir, com explica Boira (2002), per a acostar la burgesia valenciana a la platja. En canvi, no va ser fins a l'any 1931 que es va decidir reactivar el projecte amb millores considerables que no vulneraven el barri del Cabanyal. Amb aquests antecedents, s'aprova l'any 1966 el pla general de València en què és concebida l'autopista a Barcelona per l'interior de la «dàrsena» del port de València i la seua futura unió amb l'avinguda de Blasco Ibáñez (Hervás, 2017).

En canvi, baix el panorama constitucional es va produir una important alteració en les polítiques públiques de protecció del patrimoni històric que va finalitzar el 1978, es va condemnar la incoació del Ministeri de Cultura de l'expedient de declaració del conjunt Històric Artístic. Es deixava com a sentència, pel Tribunal Suprem, suspendre el Pla parcial i, per tant, a favor de la zona compresa pel Grau, el Cabanyal-Canyamelar i la Malva-rosa. A la fi, el PGOU de València (pla general d'ordenació urbana), va ser aprovat el 28 de desembre de 1988 (Ballester, 2017), però el 1996, amb l'entrada al govern del Partit Popular, es decideix reprendre la idea de fer possible la prolongació de l'avinguda de Blasco Ibáñez i aquest és el moment que s'elabora un pla de reforma interior (PRI).

Tot seguit, la Generalitat Valenciana aprova el 2 d'abril de 2001 el PEPRI, que era determinant per al Cabanyal (Grau, 2021). En aquests documents figura l'objectiu bàsic del pla: la prolongació de l'avinguda de Blasco Ibáñez, encara que això supose la demolició de 500 edificis o 1651 habitatges (Mompó, 2019). Una pretensió de hausmannització moderna a València que tallava el barri del Cabanyal en dos.

El PEPRI suposava un benefici extraordinari per a les grans empreses i entitats portuàries i, per tant, generava molts interessos econòmics i polítics (Boira, 1997). En canvi, el 2017 se'n va aprovar la suspensió per un acord del ple del Consell i s'hi van configurar normes urbanístiques transitòries d'urgència. Una situació, aquesta, que deixava pas al nou Pla Especial del Cabanyal-Canyamelar (PEC): l'administració anterior, la del Partit Popular, havia fet del Cabanyal un negoci que cada vegada degradava més el barri, i no va ser fins a l'arribada de la nova administració del govern del Botànic que, junt amb Joan Ribó com a alcalde de València van fer possible l'inici de la tramitació administrativa del Pla Especial del Cabanyal (PEC) (Mompó, 2019).

5. RESISTÈNCIA VEÏNAL

Al Cabanyal, en els últims anys hem pogut observar-hi una multiculturalitat i pluralitat (Mompó, 2019) i açò també es deu al fet que els barris van modulant-se pel que fa als actors i els col·lectius que participen de la vida del barri (Santamarina i Mompó, 2020).

En el cas del Cabanyal, els moviments socials en defensa del barri van començar a aparèixer amb l'aprovació del pla general d'ordenació urbana de 1988. Aquest pla representava una premissa per als futurs plans i projectes urbans que generaran la vida associativa al barri per tal de protegir-lo. A la presentació del pla especial de protecció i reforma interior (PEPRI), el barri respon amb una mobilització immediata que intenta evitar la destrucció de 1650 vivendes i la fractura socioespacial que això suposava. A aquesta situació, no tan sols van respondre les associacions que ja hi havia, com ara l'Associació de Veïns i Veïnes Cabanyal-Canyamellar sinó que en van aparèixer de noves i algunes molt sonades com ara la Plataforma Salvem El Cabanyal-Canyamellar, l'Ateneu Llibertari del Cabanyal, Radio Malva i altres. Vist que els plans duïen camí d'executar-se, els moviments no hi van decaure i les distintes plataformes de nova formació van eixir al carrer per donar resposta a l'amenaça que suposava la degradació del barri (Santamarina, 2014).

Un dels moments més convulsos per al moviment associatiu del barri va arribar en el lustre 2000-2005, anys en què va sovintejar l'enderrocament de vivendes. Llavors, el moviment més destacat va ser el de Salvem, una plataforma conjunta entre entitats polítiques, acadèmiques i socials que reivindiquen de forma jurídica i administrativa la protecció del barri i la dinamització d'aquest amb activitats (Santamarina, 2014) per tal de construir un teixit entre veïns i veïnes afectats per la mateixa causa. Aquesta lluita s'intensifica el 2010, un any dels més convulsos i marcat pels desallotjaments, les manifestacions i la gran acció de carrer, però com apunta Mompó (2019), tres fets hi faran capgirar el procés: 1) l'abril de 2010 el Tribunal Constitucional paralitza els enderrocaments en admetre un recurs del govern espanyol; 2) fa acte de presència el 15M com a moviment que senyalava tots els polítics i en el cas del govern de la ciutat de València la repercussió seria més sonada encara. Sorgeix ací Viu al Cabanyal com a plataforma que naix del Moviment 15M dels Pobles de la Mar, i 3) l'emissió d'un documental a la televisió pública alemanya que es feia ressò de la bombolla immobiliària i criticava les polítiques urbanes del Cabanyal.

Tots els moviments, però, no eren d'oposició al projecte de destrucció del barri. En aquesta etapa va haver-hi un contramoviment a favor del PEPRI: apareix *Sí Volem*, una plataforma molt mobilitzada que va tenir un gran ressò i causà un conflic-

te visible dins del barri. Feren un seguit de campanyes molt visibilitzades com van ser les de les cartelleries als balcons sota el lema «Sí volem» (Santamarina, 2014).

És un fet que els moviments veïnals no van frenar l'especulació immobiliària impulsada pel PEPRI, ni la degradació ni la segregació ni la gentrificació ni la turisticació del barri, però sí que va aconseguir que la coalició electoral Compromís homogeneïtzara tot el vot en contra de Rita Barberà (López-García, 2015) i en el cas del Cabanyal-Canyamelar que hi haguera un programa que acollira la paralització d'aquest pla.

6. RESULTAT FINAL DEL PEPRI I EL BARRI DEL CABANYAL

El nou alcalde electe de la ciutat de València, Joan Ribó, fins i tot abans de prendre'n possessió ja va declarar la finalització del pla. Un mes després d'accedir a l'alcaldia s'anunciava oficialment la finalització del PEPRI (Mompó, 2019). Açò va fer possible la resignificació del barri i podríem dir que va ser la victòria d'un fort moviment social.

Temps més tard, el febrer de 2019, es publica el Pla Especial del Cabanyal (PEC) com a resposta imminent a la degradació del PEPRI. El PEC suposa fonamentalment la construcció de 1042 vivendes, en un 40 % de les quals el preu no està fixat i en el 60 % restant el preu ha de ser restringit —un 30 % d'aquests habitatges serà públic— (Grau, 2022). Amb anterioritat al procés d'elaboració del PEC, com a conseqüència del sacseig social que s'havia suscitat al barri, es va obrir un pla de participació pública per fer un treball de compensació entre les institucions i els veïns i veïnes. Aquest procés es va impulsar sota el lema «Va Cabanyal!» i va ser elaborat per l'Ajuntament de València (2015) en l'Àrea d'Estratègia de Desenvolupament Urbà Sostenible i Integral.

Després de dos períodes d'al·legacions encara no ha estat aprovat (Grau, 2022). La lluita contra el PEPRI encara no ha finalitzat (Mompó, 2019), però el PEC pretén revertir-ne els efectes negatius amb l'objectiu de fer un barri per a viure i no per a turistes ni especuladors, «recuperant la mar, la població i el carrer» (Grau, 2022). La turisticació és un gran problema a hores d'ara per al Cabanyal, i es preveu que si el PEC no s'aprova, continuaran incrementant-se els preus dels habitatges i la massificació de turistes. Un dels objectius d'aquest PEC és millorar la qualitat de vida al barri intentant frenar el procés de gentrificació i turisticació que envaeix el Cabanyal (Lorente, 2021).

Respecte a la turisticació, que és el procés que a hores d'ara més impregna el barri, el PEC preveu la construcció d'un hotel de quinze plantes (Grau, 2022) que aculla a tots els turistes i frene la massificació d'Airbnb i habitatges buits. Aquest

procés però afecta tant la ciutat com la vivenda (Moreno *et al.*, 2022) a més de deixar una empremta sobre la qualitat de vida de les persones residents al barri que han forjat els seus teixits i construït la seua socialització en la vida al Cabanyal. Les ciutats i els barris sense aquests elements tan sols són un bé de mercat per als sectors que hi puguen accedir, mentrestant, com apunta Jacobs (2020), les ciutats i els barris només ho són quan són creats per a tots. ◀

BIBLIOGRAFIA

- AJUNTAMENT DE VALÈNCIA (2015): *E.D.U.S.I. Estrategia de Desarrollo Urbano Sostenible e Integrado del Barrio Cabanyal-Canyamelar-Cap de França*, València, Ajuntament de València/Inndea València.
- ASCHER, F. i M. HERNÁNDEZ DÍAZ (trad.) (2018): *Los nuevos principios del urbanismo*, Madrid, Alianza Editorial.
- BALLESTER, Eduardo Javier (2017): *La sombra de la gentrificación en el barrio del Cabanyal: amenazas y oportunidades*, tesi doctoral, València, Universitat Politècnica de València.
- BOIRA, J. V. (1997): «Port i espai urbà. Canvis i transformacions a la façana portuària de Gènova i València». *Treballs de la Societat Catalana de Geografia* 44, pp. 199-229.
- BOIRA, J. V. (2002): «La València marítima: determinaciones y vacilaciones en la confirmación de un modelo del siglo XIX», dins Col·legi Oficial d'Arquitectes de la Comunitat Valenciana (CTAV): *Historia de la Ciudad, II: Territorio, sociedad y Patrimonio: una visión arquitectónica de la historia de la ciudad de Valencia*, València, PUV, pp. 223-236.
- BOURDIEU, Pierre (1991): «Estructuras, habitus, prácticas», *El sentido práctico*, pp. 91-111.
- BOURDIEU, Pierre (1999): *La miseria del mundo*, Madrid, Akal.
- DÍAZ-SOLANO, P. (2021): «Teletreball, una oportunitat maleïda o hi ha opció per a la conciliació al País Valencià?», *L'Espill* 66, pp. 100-112.
- FLOR, Vicent (2011): *Noves glòries a Espanya. Anticatalanisme i identitat valenciana*, Catarroja/Barcelona, Editorial Afers.
- GLASS, Ruth (1964): *London: aspects of change*, Londres, MacGibbon & Kee.
- GRAU, M. (2022): «La gentrificació atomitzada al barri del Cabanyal: Del projecte de destrucció a la mercantilització de l'habitatge. entre la regeneració i la vulnerabilitat», *Disjuntiva* 3, pp. 9-23, < <https://doi.org/10.14198/DISJUNTIVA.2022.3.2.1>>.

- HARVEY, D. (2008): «El derecho a la ciudad», *New Left Review* 53, pp. 23-39.
- HARVEY, D. (2012): *Ciudades rebeldes: del derecho de la ciudad a la revolución urbana*, Madrid, Ediciones Akal.
- HERVÁS, Jorge (2017): «El barrio del Cabanyal-Canyameral de Valencia: historia y futuro», *Ciudad y Territorio. Estudios Territoriales* 49(191), pp. 81-97.
- HOLM, A. (2012): «Gentrification», dins F. Eckardt (ed.): *Handbuch Stadtsoziologie*, Wiesbaden, VS Verlag für Sozialwissenschaften, pp. 661-687.
- JACOBS, Jane (2020): *Muerte y vida de las grandes ciudades*, Madrid, Capitán Swing Libros.
- KLEIN, R. (2018). «La ciudad y el turismo. Experiencias desde la gestión del *street art*». *Sociologia: Revista da Faculdade de Letras da Universidade do Porto*, pp. 54-71.
- LÓPEZ-GARCÍA, Guillermo (2015): «Valencia: de bastión del PP a símbolo del cambio de ciclo», dins AA.DD.: *Participació electoral i territori. Anàlisi de les eleccions municipals i autonòmiques 2015*, Valencia, Servei de Publicacions de la Universitat de València, pp. 25-44.
- LORENTE-VALLÉS, Marina (2021). *La fuerza de los movimientos sociales y la participación ciudadana en el pasado, presente y futuro del Cabanyal-Canyamelar (Valencia)*, treball fi de màster, Barcelona, Universitat de Barcelona.
- MAZORRA, Á. (2021): «Capitalismo cool, turismo y control del espacio urbano», *REIS: Revista Española de Investigaciones Sociológicas* 174, pp. 178-182.
- MINISTERIO DEL INTERIOR (2014): *Elecciones municipales en España 1979-2011*, Madrid, Gabinete de Estudios Electorales i Unidad de Apoyo de la Dirección General de Política Interior.
- MOMPÓ, Eva (2019): *Por un barrio vivo y combativo. Movimientos urbanos en búsqueda de autonomía desde el Cabanyal*, tesi doctoral, València, Universitat de València.
- MORENO, Á., G. CORTIZO i R. KLEIN (MilesdeCiudades) (13 de octubre de 2022): Gentrificación - Miles de Ciudades, en línia: <https://www.youtube.com/watch?v=aztlDE9-kto&ab_channel=MilesdeCiudades> (consulta: 18/11/2022).
- PAVIA MIRALLES, J. M. i C. AYBAR ARIAS (2020): «La mobilitat electoral en les eleccions de 2019 a la Comunitat Valenciana». *Debats. Revista de Cultura, Poder i Societat* 134, 1, pp. 27-51. DOI:<https://doi.org/10.28939/iam.debats.134-1.3>
- PINHEIRO, E. P. (1999): *Europa, Francia y Bahía: la difusión y adaptación de los modelos urbanos europeos*, tesi doctoral, Barcelona, Universitat Politècnica de Catalunya.

- RIUS-ULLDEMOLINS, J. i P. DÍAZ-SOLANO (2022): «Political power, performance and ritual: Cultural policy as a framework for the construction of political charisma in the city of Valencia (1991-2015)», *International Journal of media & cultural politics* 18(1), pp. 21-45.
- RIUS-ULLDEMOLINS, J. i V. GISBERT GRACIA (2019): «The costs of putting Valencia on the map: the hidden side of regional entrepreneurialism, 'creative city' and strategic projects», *European Planning Studies* 27(2), pp. 377-395.
- SANTAMARINA, B. (2014): «Resistance as a Way of Life. Salvem y Viu al Cabanyal as a Means of Restraining Neoliberal Town Planning», *Revista de Dialectología y Tradiciones Populares* 69(2), pp. 305-326.
- SANTAMARINA CAMPOS, B. i E. MOMPÓ LÓPEZ (2020): «La calle por bandera. Gramáticas, tropos y marcadores en los movimientos urbanos del Cabanyal (Valencia, España)», *Revista de Antropología Social* 29(2), p. 257.
- SENNETT, R. (2004). «El capitalismo y la ciudad», dins A. Martín (coord.): *Lo urbano en 20 autores contemporáneos*, Barcelona, Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Catalunya/Universitat Politècnica de Catalunya.
- SEQUERA, Jorge. (2020): *Gentrificación: Capitalismo cool, turismo y control del espacio urbano*, Madrid, Los libros de la Catarata.